

УДК 330.341

В. В. Павлов,
к. е. н., докторант ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ
ORCID ID: 0000-0001-7120-0876

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

V. Pavlov
Candidate of Economics Science,
Doctoral Student «National Academy of Management», Kyiv

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A FACTOR FOR THE FORMATION OF THE INNOVATION ENVIRONMENT IN UKRAINE

В статті представлено обґрунтування важливості державно-приватного партнерства як чинника формування інноваційного середовища в сучасній інноваційній економіці на основі інтеграційної взаємодії державного та приватного секторів, взаємодоповнення їх переваг та компенсації недоліків у процесі реалізації спільних партнерських проектів.

Одним із напрямків покращення використання ресурсної бази економічних суб'єктів країни та переваг від її концентрації, що формують джерела розвитку інноваційної економіки за сучасних умов, є проекти, що створюються та реалізуються внаслідок розуміння високого потенціалу синергії державної та приватної сфери, їх поєднання, створення атмосфери довіри та співпраці, – проекти, створені на основі державно-приватного партнерства.

В статті запропоновано власне визначення «державно-приватного партнерства» угода між двома або більше сторонами (принаймні одна з яких представляє державний сектор і яка погодилася співпрацювати для здійснення спільних інвестицій із використанням спільних фондів), які погоджуються на взаємну відповідальність та ризик, а також на участь у розподілі досягненого результату на основі рівності прав сторін угоди. Така співпраця базується на взаємних знаннях кожного партнера, різноманітності їх ресурсів, як матеріальних, так і, особливо в інноваційній сфері, – нематеріальних, та розподілі повноважень.

У макроекономічній перспективі розвиток ДПП в Україні сприятиме збільшенню кількості та обсягів інвестицій в інновації, що відобразиться на динаміці інноваційного розвитку країни, підвищенню ефективності функціонування національної інноваційної системи, що базуватиметься на апробованих та базованих на довірі між суб'єктами інноваційної діяльності інституціях, підвищенню рівня якості державних послуг.

The article substantiates the importance of public-private partnerships as a factor in shaping the innovation environment in the modern innovation economy, based on the integration of public and private sectors, complementing their strengths and compensating for disadvantages in the implementation of joint partnership projects.

One of the ways to improve the use of the resource base of economic entities of the country and the benefits of its concentration, which form the sources of development of innovative economy in modern conditions, are projects that are created and realized due to the understanding of the high

potential of synergy of public and private sphere, their combination, creation of atmosphere trust and cooperation - projects created on the basis of public-private partnership.

The article proposes an own definition of a "public-private partnership" agreement between two or more parties (at least one of which represents the public sector and which has agreed to cooperate to make joint ventures using mutual funds), which agree on mutual responsibility and risk, and on participation in the distribution of results based on the equality of rights of the parties to the agreement. Such cooperation is based on the mutual knowledge of each partner, the diversity of their resources, both material and, especially in the innovation sphere - intangible, and the distribution of powers.

It is determined that the interaction of the state and the private sector in the process of implementation of projects based on public-private partnership in Ukraine will help to improve the use of the resource base of economic subjects of the country and the benefits of concentration of capital; embodying the potential of the synergy of the public and private spheres, creating an atmosphere of trust and cooperation between them.

From a macroeconomic perspective, the development of PPP in Ukraine will contribute to an increase in the number and volume of investment in innovation, which will reflect the dynamics of innovative development of the country, increase the efficiency of functioning of the national innovation system, based on tried and trusted levels of innovation between entities of innovation public services.

Ключові слова: *інновація, стратегія, інноваційний розвиток, економіка країни, інноваційна економіка, високотехнологічний сектор, тривимірна модель, конкурентоспроможність.*

Keywords: *innovation, strategy, innovation development, country economy, innovation economy, high-tech sector, three-dimensional model, competitiveness.*

Постановка проблеми. Одним із напрямків покращення використання ресурсної бази економічних суб'єктів країни та переваг від її концентрації, що формують джерела розвитку інноваційної економіки за сучасних умов, є проекти, що створюються та реалізуються внаслідок розуміння високого потенціалу синергії державної та приватної сфери, їх поєднання, створення атмосфери довіри та співпраці, – проекти, створені на основі державно-приватного партнерства (далі – ДПП).

В умовах зростаючих потреб інвестування розвитку інноваційного середовища сучасної економіки, дослідження взаємодії між державою (органами місцевого самоврядування) та приватними структурами є важливим науковим завданням, від вирішення якого залежить в значній мірі досягнення цілей інноваційного розвитку як окремих регіонів, економічних суб'єктів, так і країни в цілому. Саме тому проблематика даної статті є актуальною, а результати представленої в ній дослідження – важливим для науки та практики управління інноваціями на макрорівні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідники розглядають в якості суб'єктів, від дій яких залежить інноваційний розвиток країни, державу, підприємства, установи освіти та науки [4; 7], в цілому досить предметно розкриваючи теоретико-методологічні засади та практичні проблеми державно-приватного партнерства, як форми взаємодії суб'єктів національної інноваційної системи, зокрема, у роботах Варнавського В. Г. [1], Гриценка Л. Л. [2], Грищенко С. [3], Павлюка К.В. [8], Пашинської К. С. [9], Сударикова А. Л. [13], Хеди С. [14], Чоу Дж. [17], Осей-Кей Р. [19] та Пертері Дж. [20]. Водночас, потребують подальшого розвитку та доопрацювання обґрунтування взаємовпливу та взаємодоповнення дій означених суб'єктів в процесі реалізації інноваційних ідей, рішень, стратегій, зокрема, стосовно взаємодії таких суб'єктів національної інноваційної системи як держава та бізнес у межах проектів, створених на засадах державно-приватного партнерства.

Метою статті є обґрунтування ролі державно-приватного партнерства як чинника формування інноваційного середовища в сучасній інноваційній економіці на основі інтеграційної взаємодії державного та приватного секторів, взаємодоповнення їх переваг та компенсації недоліків у процесі реалізації спільних партнерських проектів.

Вклад основного матеріалу дослідження. В процесі здійснення інноваційної діяльності економічні суб'єкти - представники приватного бізнесу, користуються державною макроекономічною інфраструктурою, реалізуючи, водночас, власні (корпоративні) інфраструктурні рішення, які сприяють створенню, реалізації на практиці та поширенню інновацій, як власних, так і інших економічних суб'єктів. І в цьому сенсі інноваційне середовище можна трактувати як своєрідну «надбудову», сукупність умов для успішної реалізації інновацій у певній країні. Як наслідок, удосконалюються форми проінноваційного підприємництва та створюються сприятливі умови для його розвитку.

Одним із напрямків збільшення використання державних ресурсів та переваг від їх концентрації, є проекти на основі ДПП [14; 15]. Модель ДПП реалізує можливості, які часто набагато більші, ніж, наприклад, приватизація державної чи муніципальної власності. У цій формі співробітництва можливо об'єднати найбільш важливі елементи, що характеризують державний та приватний сектори економіки: фінансові, методи і технології приватного сектора з наявними у розпорядженні держави ресурсами, потенціалом державної політики управління та її цілями, спрямованими на захист інтересів суспільства.

Таким чином, ключовими концептами-складовими побудови моделі ефективного ДПП є: довіра, партнерство, мета, переваги та ризики. Водночас, слід особливо зауважити, що партнерство означає рівність. З одного боку, партнерами є уряд та органи місцевого самоврядування, а з іншого – приватний бізнес. Така рівність пов'язана зі значною відмовою від владної або адміністративно-правової функції, яку найчастіше виконують органи державної влади та місцевого самоврядування. Партнерство є моделлю відносин між партнерами, включаючи співпрацю, рівність прав та обов'язків, повагу до автономії, толерантність.

Отже, партнерство не означає, що мова йде лише про розподіл витрат, ризиків або участь у вигодах; в такій ситуації можна було говорити лише про участь у бізнесі різних суб'єктів в певній мірі. Партнерство означає дещо більше, – різноманіття цілей та потенціалів партнерів не є достатнім чинником, що забезпечує ефективність, важливою є довіра, здатність всіх учасників ДПП співпрацювати та розробляти конструктивні рішення, завдяки збільшенню доступу до інформації та інших ресурсів, покращенню їх обігу.

Намагаючись узагальнити та взаємопов'язати представлені аспекти, сформулюємо наступне поняття: державно-приватним партнерством є угода між двома або більше сторонами (принаймні одна з яких представляє державний сектор і яка погодилася співпрацювати для здійснення спільних інвестицій із використанням спільних фондів), які погоджуються на взаємну відповідальність та ризик, а також на участь у розподілі досягненого результату на основі рівності прав сторін угоди. Така співпраця базується на взаємних знаннях кожного партнера, різноманітності їх ресурсів, як матеріальних, так і, особливо в інноваційній сфері, – нематеріальних, та розподілі повноважень.

Стосовно умов ефективного реалізації проектів ДПП в Україні, різних масштабів та форм організації, на думку автора, важливо акцентувати увагу на тому, що державна власність як елемент гарантій безпеки та стабільності інноваційного бізнесу, заснованому на ДПП, є одним з чинників успіху на турбулентному вітчизняному ринку, особливо у випадках, коли державний сектор має великий вплив на функціонування конкретних ринків та сфер діяльності. Водночас, ефективність ДПП забезпечується передусім за умови, якщо це забезпечує відчутне скорочення витрат за проектом, підвищує інноваційність та / або вдосконалює систему управління в процесі та після реалізації проекту. Основною ж умовою функціонування таких проектів є існування взаємної, економічно вигідної перспективи для учасників проекту, пропри те, що вони можуть належати до абсолютно різних фінансових та організаційних сфер.

Між тим, ДПП має потенціал створення багатьох переваг, що сприяють розвитку інноваційного середовища України. Результати емпіричних досліджень вказують на те, що більшість інвестицій у ДПП завершуються за менших витрат, ніж очікувалося та раніше, ніж прогнозувалось [14; 18].

Переваги активізації ДПП як чинника формування ефективного інноваційного середовища в Україні можна загалом сформулювати наступним чином:

1) деполітизація управління місцевими службами (комунальними, транспортними тощо) та демонополізація їх статусу, можливість на цій основі надавати інноваційні послуги та створювати конкурентне середовище інноваційних пропозицій від приватного бізнесу, державних служб та спільних державно-приватних проектів;

2) у випадку інвестицій в інфраструктуру – розвиток інфраструктури, яку може використовувати для пропозиції інноваційних послуг як приватний бізнес, так і державні структури та служби;

3) впровадження нових технологій на основі концентрації та акумулювання державно-приватних ресурсів, що забезпечує більш масштабну ресурсно-організаційну підтримку створенню, впровадженню та поширенню інновацій;

4) більша мобілізація сил, що спрямовує учасників на швидке та ефективне виконання робіт за проектами ДПП, передусім через те, що бізнес-партнер додатково отримуватиме капітальні фонди та прибуток лише після втілення проекту, так само як і суспільство отримує соціальний ефект після реалізації спільних дій держави та приватного бізнесу в межах ДПП;

5) нижчі сукупні витрати: приватний сектор більш вмотивований зменшити витрати за проектом, крім того, простіше зменшити витрати саме у приватному секторі, оскільки він не діє з правилами державного бюджетування, які характерні для державного сектору, більш мобільний та здатний до адаптації в умовах зміни ринкової кон'юнктури;

6) кращий розподіл ризиків: основним елементом ДПП є передача ризику на сторону, яка буде нести її за меншу вартість;

7) посилення стимулів до дії: приватний сектор, як той, хто несе фінансовий ризик, більш рішуче налаштований працювати ефективніше;

8) вища якість послуг: міжнародний досвід свідчить про вищу якість послуг, що надаються в результаті державно-приватного партнерства;

9) створення потоку додаткових доходів: приватний партнер може отримати додаткові доходи від третіх сторін за рахунок використання додаткових ресурсів;

10) посилення ефективності та масштабів державного управління, шляхом передачі відповідальності за реалізацію суспільно важливої продукції (надання суспільних послуг) державний сектор зосереджується на ролі регулятора та контролера, а не на поточному управлінні.

Дії держави у напрямку стимулювання формування в Україні інноваційного середовища на основі ДПП доцільно активізувати за наступними напрямками (рис. 1).

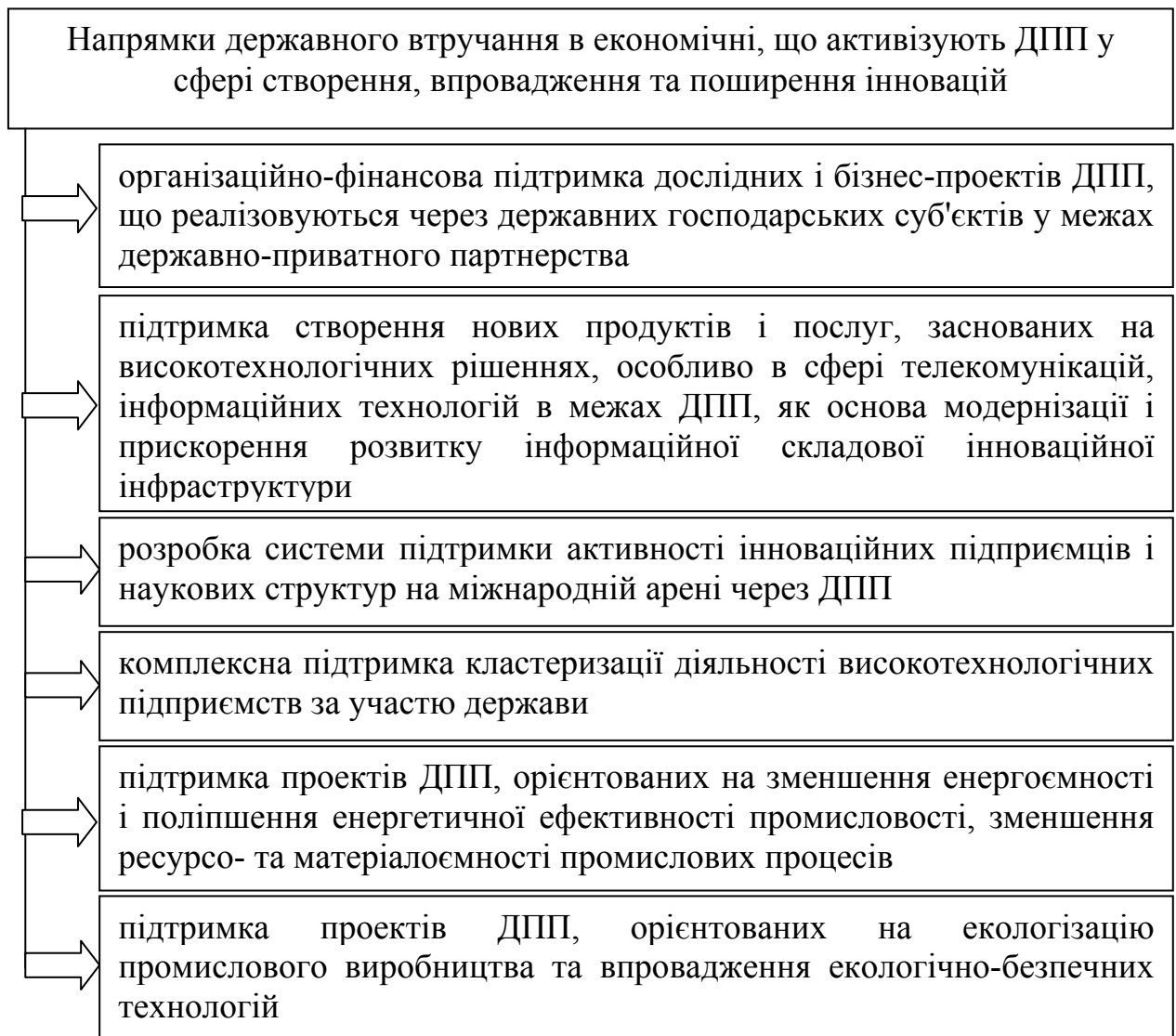

Рис. 1. Напрямки державного втручання в економічні процеси, що активізують ДПП у сфері створення, впровадження та поширення інновацій в Україні

Джерело: розроблено автором

Реалізація проінноваційних ініціатив ДПП у випадку окремих проектів може принести відчутну користь вітчизняному бізнесу та кінцевим одержувачам інноваційної продукції/послуг. Однак слід мати на увазі, що це завжди залежить від конкретних обставин. Належним чином впроваджене партнерство може, в першу чергу, призвести до більшої економії ресурсів, пов'язаної з реалізацією інноваційної продукції/послуг у довгостроковій перспективі. В такому партнерстві приватний партнер, усвідомлюючи свою відповідальність та більш вмотивований щодо отримання запланованого кінцевого результату, зацікавлений у використанні оптимальних рішень (в тому числі новітніх технологій і матеріалів, а також інновацій у управлінні проектами), щоб знизити експлуатаційні витрати.

Висновки. Ключовими концептами-складовими побудови моделі ефективного державно-приватного партнерства є: довіра, партнерство, мета, переваги та ризики. З цих позицій поняття «державно-приватного партнерства» доцільно представити як угоду між двома або більше сторонами (принаймні одна з яких представляє державний сектор і яка погодилася співпрацювати для здійснення спільних інвестицій із використанням спільних фондів), які погоджуються на взаємну відповідальність та ризик, а також на участь у розподілі досягнутого результату на основі рівності прав сторін угоди. Така співпраця базується на взаємних знаннях кожного партнера, різноманітності їх ресурсів, як матеріальних, так і, особливо в інноваційній сфері, – нематеріальних, та розподілі повноважень.

У макроекономічній перспективі розвиток ДПП в Україні сприятиме збільшенню кількості та обсягів

інвестицій в інновації, що відобразиться на динаміці інноваційного розвитку країни, підвищенню ефективності функціонування національної інноваційної системи, що базуватиметься на апробованих та базованих на довірі між суб'єктами інноваційної діяльності інституціях, підвищенню рівня якості державних послуг. Зрештою, все це прямо відбиватиметься на динаміці економічного розвитку країни та покращенні рівня життя її громадян.

Література.

1. Варнавский В. Г. Государственно-частное партнерство: теория и практика / В.Г. Варнавский, А. В. Клименко, В. А. Королев и др. – М. : Изд. дом Гос. ун-та – Высш. шк. экон., 2010. – 287 с.
2. Гриценко Л. Л. Науково-методичний підхід до оцінювання ризиків інноваційних проєктів державноприватного партнерства / Л. Л. Гриценко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2015. – №1. – С. 96-106.
3. Гриценко С. Підготовка та реалізація проєктів публічно-приватного партнерства: Практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / С. Гриценко. – К. : 2011. – 232 с
4. Деркач Т. В. Теоретико-сутнісний аналіз економічної інтеграції, як економічного процесу / Т. В. Деркач, В. М. Лисюк // Наук. зб. Економічні інновації.– 2015. – № 59. – С. 194-200.
5. Дзядук Т. В. Формування та розвиток мережевої економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 / Дзядук Тетяна Вікторівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 20 с.
6. Катигрובה О. Система інституціоналізації інноваційних процесів в умовах ринкової трансформації / О. Катигрובה // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. – 2012. – № 143. – С. 34–37.
7. Кіндзельський Ю. Інституціональні аспекти відтворення у контексті структурних трансформацій / Ю. Кіндзельський // Економіка України. – 2007.– № 2. – С.4-13.
8. Павлюк К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К.В. Павлюк, С.М. Павлюк // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17. – С. 10-19.
9. Пашинська, К. С. Форми державно-приватного партнерства / Ксенія Сергіївна Пашинська // Економічний аналіз : зб. наук. праць, 2015. – Том 22. – № 1. – С. 48-52.
10. Підготовка та реалізація проєктів публічно-приватного партнерства : практичний посібник для органів місцевої влади та бізнесу / С. Гриценко – К., ФОП Москаленко О. М., 2011. – 140 с.
11. Румянцев А. А. Развитие государственно-частного партнерства в инновационной сфере экономики / А. А. Румянцев // Инновации. – 2007. – № 4 (102). – С. 39-43.
12. Савин М. Д. Государственно-частное партнерство в Великобритании: достижения и перспективы // Современная Европа. – 2010. – № 2. – С. 102-110.
13. Судариков А. Л. Государственно-частные партнерства в сфере науки, технологий и инноваций: зарубежный опыт / А. Л. Судариков, А. В. Грибовский // Инновации. – 2012. – № 7 (165). – С. 47-59.
14. Хеда С. Державно-приватне партнерство: світовий досвід і перспективи розвитку в Україні. / С. Хеда // Юридична Газета. –2014. – № 31 – 32 (425–426). – С. 18-22.
15. Шевченко Б. О. Відносини партнерства в контексті трансформаційних змін державного управління в умовах глобалізації / Шевченко Борис Олексійович // Технологічний аудит та резерви виробництва. – 2015. – № 1/7(21). – С. 12-17.
16. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 431 с.
17. Chou J. -Sh. Cross-country comparisons of key drivers, critical success factors and risk allocation for publicprivate partnership projects [Electronic resource] / Chou J. -Sh., Pramudawardhani D. // International Journal of Project Management. – Access of mode: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0263786314002117>
18. Guidelines for successful public-private partnerships [Electronic resource] / European Commission. – 2003. – Access of mode: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/ppp_en.pdf.
19. Osei-Kyei, R. Review of studies on the Critical Success Factors for Public-Private Partnership (PPP) projects from 1990 to 2013 [Electronic resource] / R. Osei-Kyei, A. P. C. Chan // International Journal of Project Management. – Access of mode: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0263786315000411>.
20. Peteri, G. PPP: past, presence and prospects [Electronic resource] / G. Peteri. – 9 Oct., 2016. – Access of mode: <http://publicgoods.eu/ppp-pastpresence-and-prospects>.

References.

1. Varnavskyy, V.H., Klymenko A.V., Korolev V.A. and other (2010), *Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo: teoriyya y praktyka* [Public-Private Partnership: Theory and Practice], Vyssh. shk. Èkon., Moscow, Russia.
2. Hrytsenko, L. L. (2015), “Naukovo-metodychnyy pidkhid do otsinyuvannya ryzykiv innovatsiynykh proektiv derzhavnopryvatnoho partnerstva”, *Marketynh i menedzhment innovatsiy*, vol. 1 , pp. 96-106.
3. Hryshchenko, S. (2011), *Pidhotovka ta realizatsiya proektiv publichnopryvatnoho partnerstva* [Praktychnyy posibnyk dlya orhaniv mistsevoyi vlady ta biznesu], Kyiv.Ukraine.
4. Derkach, T.V. (2015), “Teoretyko-sutnisnyy analiz ekonomichnoyi intehratsiyi, yak ekonomichnoho protsesu”, *Ekonomichni innovatsiyi*, vol.59, pp. 194-200.
5. Dzyaduk, T. V. (2011), “Formuvannya ta rozvytok merezhevoyi ekonomiky” Ph.D. Thesis, Economic Theory, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

6. Katyhrobova, O. (2012), "Systema instytutsionalizatsiyi innovatsiynykh protsesiv v umovakh rynkovoyi transformatsiyi", *Visnyk Kyivskoho natsional'noho universytetu imeni T. Shevchenka*, vol. 143, pp. 34–37.
7. Kindzel's'kyy, Y.U. (2007), "Instytutsional'ni aspekty vidtvorennya u konteksti strukturykh transformatsiy", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 2, pp.4-13.
8. Pavlyuk, K. V. and Pavlyuk, S.M. (2010), "Sutnist' i rol' derzhavno-pryvatnoho partnerstva v sotsial'no-ekonomichnomu rozvytku derzhavy", *Naukovi pratsi KNTU. Ekonomichni nauky*, vol. 17, pp. 10-19.
9. Pashyn's'ka, K. S. (2015), "Formy derzhavno-pryvatnoho partnerstva", *Ekonomichnyy analiz*, vol 22 (1), pp. 48-52.
10. Hryshchenko, S. (2011), *Pidhotovka ta realizatsiya proektiv publichno-pryvatnoho partnerstva* [Preparation and implementation of public-private partnership projects], FOP Moskalenko O. M., Kyiv, Ukraine.
11. Rumyantsev, A.A. (2007), "Rozvytye hosudarstvenno-chastnoho partnerstva v ynnovatsyonnoy sfere ekonomiky", *Innovatsyy*, vol. 4 (102), pp. 39-43.
12. Savyn, M.D. (2010), "Hosudarstvenno-chastnoe partnerstvo v Velykobrytany: dostyzenyya y perspektyvy", *Sovremennaya Evropa*, vol. 2, pp. 102-110.
13. Sudarykov, A.L. and Hrybovskyy A.V. (2012), "Hosudarstvenno-chastnye partnerstva v sfere nauky, tekhnolohyy y ynnovatsyy: zarubezhnyy opyt", *Innovatsyy*, vol. 7 (165), pp. 47-59.
14. Khyeda, S. (2014), "Derzhavno-pryvatne partnerstvo: svitovyy dosvid i perspektyvy rozvytku v Ukraini", *Yurydychna Hazet*, vol. 31 – 32 (425–426), pp. 18-22.
15. Shevchenko, B.O. (2015), "Vidnosyny partnerstva v konteksti transformatsiynykh zmin derzhavnoho upravlinnya v umovakh hlobalizatsiyi", *Tekhnolohichnyy audyt ta rezervy vyrobnytstva*, vol. 1/7(21), pp. 12-17.
16. Shumpeter, Y. (1982), *Teoryya ekonomicheskoho rozvytyya (Issledovanye predprynimatel'skoy prybyly, kapytala, kredyta, protsenta y tsykla kon'yunktury)* [Theory of economic development (Study of entrepreneurial profit, capital, credit, interest and the business cycle)], Prohress, Moskow, Russia.
17. Chou, J. -Sh. (2017), "Cross-country comparisons of key drivers, critical success factors and risk allocation for publicprivate partnership projects", *International Journal of Project Management*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0263786314002117>
18. Guidelines for successful public-private partnerships (2003) "European Commission", available at: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/ppp_en.pdf.
19. Osei-Kyei, R. (2014), "Review of studies on the Critical Success Factors for Public-Private Partnership (PPP) projects from 1990 to 2013", *International Journal of Project Management*, [Online], vol. 1, available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0263786315000411>.
20. Peteri, G. (2016), "PPP: past, presence and prospects", available at: <http://publicgoods.eu/ppp-pastpresence-and-prospects>.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2018 р.